

20 LET SBORNÍKU PRACÍ FILOSOFICKÉ FAKULTY

Rada A (jazykovědná) Sborníku prací filosofické fakulty brněnské university dovršuje tímto číslem dvacet let svého trvání. Je to zároveň výročí celého Sborníku prací, neboť jazykovědným číslem bylo zahájeno jeho vydávání.

Myšlenka vydávat vědecký sborník se zrodila na fakultě na samém počátku padesátých let. S návrhem přišel na vědecké fakultní radě za děkanátu profesora G. Riedla profesor Vilém Chmelař. Návrh byl přijat většinou fakultní rady příznivě přes jisté opatrné stanovisko tehdejšího fakultního vedení. Profesoru Chmelařovi se pak po usilovném jednání podařilo získat souhlas ministerstva s vydáváním vědeckého sborníku, a to s podmínkou, že nepůjde o monotematickou publikaci. V diskusi na vědecké radě o tom, co je a co není monotematicnost, bylo dosaženo dohody v tom smyslu, že se nebude vydávat v jednotlivých číslech nového sborníku směrů různých článků ze všech oborů na fakultě pěstovaných, nýbrž že budou vytvořeny čtyři základní rady, a to jazykovědná A, filosofická B, historická C a literárněvědná D.

Přípravou prvního čísla byli pověřeni jazykovědní pracovníci fakulty. Bylo to vhodné řešení, protože po Stalinových státech o jazykovědě mělo jazykovědné bádání před sebou plné možnosti rozvoje. O přípravu prvního čísla se zasloužil zejména profesor Adolf Kellner; ten spolu s akad. Františkem Trávníčkem, profesorem Václavem Machkem a mladšími pracovníky fakulty vypracoval celkovou strukturu nového sborníku a projednal témata článků s jednotlivými přispěvateli.

Úvodní slovo do tohoto čísla napsal rektor university akad. František Trávníček. Zdůraznil v něm potřebu vědeckého sborníku zejména pro ideový a vědecký růst mladých vědeckých kádřů. Dále byla do tohoto prvního čísla zařazena v souvislosti s oslavami pořádanými Světovou radou míru stat' profesora Mirka Nováka *Malíř Leonardo da Vinci*, věnovaná pětistému výročí narození velikého italského umělce a vědce. Další stati se pak již týkaly jazykovědy. Byl to především zásadní ideově zaměřený článek Fr. Trávníčka *Objektivismus a kosmopolitismus v naší jazykovědě*, jehož některé postuláty zůstávají v platnosti i v nynější době, i když bychom s některými autorovými argumenty a exemplifikacemi dnes již nemohli souhlasit. Platí zejména požadavek studovat jazyk v souvislosti s dějinami národa, který jím mluví. Ostatní články tohoto čísla se týkaly obecných i speciálních otázek lingvistických. Byly to tyto články: J. Bauer, *Několik poznámek o pojmech slovní spojení, větná dvojice a syntagma*; A. Lamprecht, *K otázce základního slovního fondu v českém jazyce*; V. Machek, *Česká a slovenská slovesa s příponovým s*; J. Skulina, *K nářeční diferenciaci východní poloviny hranického okresu*; R. Večerka, *K problematice novinářského jazyka*; J. Vachek, *Foném h/x*

ve vývoji angličtiny; F. Novotný, *Latinské výrazy pro pojem práce*; P. Beneš, *K významu a etymologii rumunského slovesa a se ořari*. V oddílu Z prací ústavů byla uveřejněna stať A. Kellnera *Dialektologická bádání na brněnské filosofické fakultě*. V dalším oddílu Diskuse byl uveřejněn článek M. Nováka *Jazyk a tzv. hudební mluva* a diskusní poznámka A. Gregora *Překládat, nepřekládat?*, týkající se překladů z češtiny do slovenštiny a naopak. Dále následovaly Recenze a referáty se čtyřmi recenzemi a Zprávy s kratšími informacemi o knižních novinkách. Toto rozdělení s malými úpravami zůstalo zachováno i v dalších číslech Sborníku prací. Jak je vidět z obsahu, jsou tu zastoupeni jak mladší pracovníci fakulty (J. Bauer, A. Lamprecht, J. Skulina, R. Večerka), tak i příslušníci střední a starší generace (A. Kellner, J. Vachek, V. Machek, F. Trávníček, F. Novotný). Jsou tu studie obecně lingvistické i materiálové, etymologické, historické i synchronní, je tu zastoupena slavistika i západní a klasická filologie. Tento charakter si Sborník prací zachoval i v dalších ročnících, kdy se jeho řízení ujal po úmrtí prof. A. Kellnera prof. Václav Machek. Za jeho citlivého, ale zároveň rozhodného řízení dosáhl Sborník prací plného vědeckého uznání nejen u nás, nýbrž i v zahraničí. Profesor Machek dbal přísně o vědeckou úroveň Sborníku a nerozpakoval se proto vracet k přepracování příspěvky i renomovaným autorům. Mladším pracovníkům pak dovedl poskytnout cenné rady a doplnil velmi často jejich bibliografii poukazem na další práce. Vypracoval rovněž zásady pro úpravu rukopisů do tisku.

Rozsáhlou výměnou se dostal Sborník prací i do nejdálčenější ciziny a fakulta tak získala bez valut cenné publikace, které by byly jinak nepřístupné. Články otištěné ve Sborníku prací měly začasť větší publicitu než články v našich předních domácích časopisech. Splnilo se přání akad. Trávníčka, aby se Sborník prací stal školou mladých vědeckých pracovníků. Kromě profesorů J. Vachka, V. Machka, L. Zatočila, K. Ohnesorga, O. Ducháčka a docentů P. Beneše a A. Gregora v něm totiž uveřejňovali své nejdůležitější stati i příslušníci tehdy mladší generace A. Bartoněk, L. Bartoš, J. Bauer, A. Erhart, J. Firbas, M. Grepl, J. Chloupek, J. Jiráček, M. Jelínek, A. Lamprecht, Z. Masařík, R. Mrázek, J. Pačesová, R. Večerka, S. Žaža aj. Většina z nich jsou docenti a profesori fakulty, jiní pak k tomuto cíli v nejbližší době směřují.

Není možno tu rozebírat všechny stati a studie, které ve Sborníku prací za 20 let vyšly. Připomenul bych jen, že z článků A. Erharta o indoevropské morfologii postupně vyrostla znamenitá kniha *Studien zur indoeuropäischen Morphologie* (1970). Podobně Firbasovy články o anglickém a českém slovosledu, uveřejňované později i v jiných publikacích, seznámily světovou veřejnost s tradicí naší jazykovědy. A to je možno říci i o většině dalších studií a článků. Z Greplových a Bauerových článků např. vyrostla *Skladba spisovné češtiny* (1972), z Bartoňkových studií o fonologickém vývoji starořeckých dialektů jeho knižní publikace. Obdobně tematické okruhy tvoří články o starořeckém tvoření slov (D. Šlosar, J. Bartáková, Z. Rusínová), stejně tak studie germanistické (L. Zatočil, Z. Masařík, E. Uhrová) o nářečních prvcích ve starých německých rukopisech nebo romanistické studie o sémantických polích (O. Ducháček, R. Ostrá aj.). A tak bychom mohli jmenovat dále studie z ruské syntaxe (R. Mrázek, S. Žaža), ze slavistiky (R. Večerka), z fonetiky a dětské řeči (K. Ohnesorg, J. Pačesová), z vývoje i synchronního stavu angličtiny (J. Vachek, J. Firbas) atd. Na rozdíl od ostatních sborníků a časopisů tu vždy

byla vyvážena jazykověda synchronní i historická a nebyly zcela opomenuty ani nové lingvistické směry. Byla tu dána publikační možnost i absolventům fakulty působícím na jiných pracovištích (na pedagogické fakultě, v ústavech ČSAV) i externím učitelům fakulty. Byly otištěny i některé práce studentské.

Připomínáme-li si dnes 20. výročí Sborníku prací, je třeba se zmínit i o jeho společensko-politickém významu pro fakultu a universitu. V dobách, kdy se jednalo o reorganizacích vysokých škol, sehrál Sborník prací velmi pozitivní úlohu. Brněnská filosofická fakulta byla totiž první školou, která začala takový sborník vydávat, a to byl při různých jednáních o dislokaci fakult v letech 1953—1956 velmi pádný argument. Počet řad se ovšem za dvacet let rozrostl, a to z původních čtyř na devět. Jsou to: A — jazykovědná, B — filosofická, C — historická, D — literárněvědná, E — archeologicko-klasická, F — uměnovědná, G — sociálněvědná, H — hudebněvědná, I — pedagogicko-psychologická. Nové řady vznikaly štěpením původních řad. Jediná řada, která zůstala nerozdělena, je řada A — jazykovědná. Má proto také největší počet možných přispěvatelů. Ukazuje názorně celý rozsah lingvistické práce na fakultě. Je třeba si jen přát, aby i v příštích letech naplňovala skutkem úvodní slova akad. Trávníčka a byla tak opravdovou vědeckou i ideovou školou naší mladé vědecké generace.

Arnošt Lamprecht

